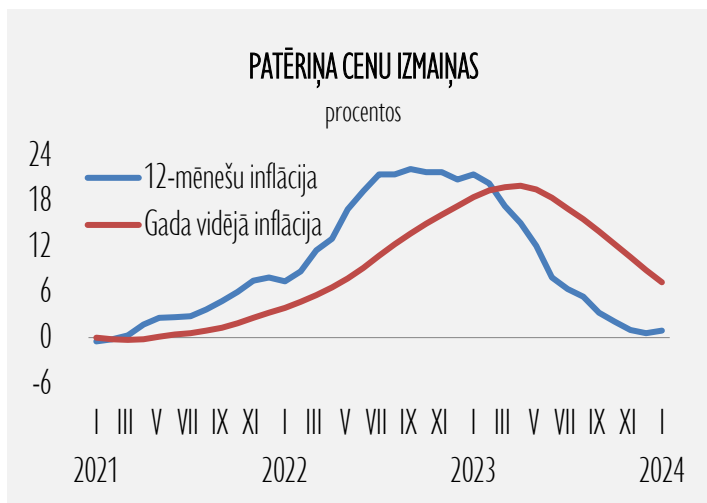

Par patēriņa cenām 2024. gada janvārī

Patēriņa cenu līmeni janvārī ietekmēja nodokļu likmju un tarifu paaugstināšana

Pēc Centrālās statistikas pārvaldes datiem 2024. gada janvārī, salīdzinot ar 2023. gada decembri, patēriņa cenu līmenis pieauga par 0,8 %. Precēm tas pieauga par 1 %, bet pakalpojumiem – par 0,3 %.

Tradicionāli janvārī ir vērojams mērens cenu pieaugums, ko galvenokārt nosaka jaunu nodokļu likmju un tarifu ieviešana no gada sākuma. Šogad janvārī cenu pieaugums bija straujākais šajā mēnesī kopš 2012. gada, ko ietekmēja lielāka nodokļu likmju un tarifu paaugstināšana nekā pieredzēts pēdējos gados.

Lielākā palielinoša ietekme janvārī bija cenu pieaugumam pārtikai par 1,5%, kas kopējo patēriņa cenu līmeni palielināja par 0,4 procentpunktiem. Pārtikai janvārī tradicionāli ir sezonai raksturīgs cenu palielinājums. Šogad janvārī cenu kāpumu ietekmēja arī PVN likmes palielinājums no 5 % uz 12 % Latvijai raksturīgiem augļiem, dārzeņiem un ogām un attiecīgi lielākā ietekme bija cenu kāpumam svaigiem dārzeņiem un svaigiem augļiem. Liela palielinošā ietekme bija arī cenu kāpumam piena produktiem, savukārt lielākā samazinošā ietekme bija cenu kritumam olām.

Jāatzīmē, ka pārtikas produktu cenas pasaulē turpināja samazināties. Janvārī mēneša laikā tās samazinājās par 1 %, bet gada laikā bija vērojams kritums par 10,4 %. Janvārī graudaugu un gaļas cenu indeksu samazinājums vairāk nekā kompensēja cukura cenu indeksa pieaugumu, savukārt piena produktiem un augu eļļām tas praktiski nemainījās. Straujākais cenu kritums janvārī bija graudaugu cenām, ko ietekmēja spēcīgā konkurence starp eksportētājiem un sezonālo piegāžu palielināšanās dienvidu puslodes valstīs. Kopumā graudaugu cenas pasaulē bija par 18,6 % zemākas nekā iepriekšējā gada janvārī. Gaļas cenu indekss samazinājās septīto mēnesi pēc kārtas. Cenas samazinājās visiem gaļas veidiem, izņemot aitu gaļu. Cenu kritumu galvenokārt noteica vājais pieprasījums pasaulē un palielinātās piegādes no galvenajām ražotājvalstīm. Savukārt cenu indeksa pieaugumu piena pulverim un sviestam, ko galvenokārt noteica pieaugošais Āzijas pircēju importa pieprasījums, kompensēja cenu kritums vājpiena pulverim un sieram zemā pieprasījuma pēc tūlītējām piegādēm dēļ. Bet cenu indeksa pieaugumu palmu un saulespuķu eļļai, galvenokārt pateicoties palmu eļļas sezonāli mazākai izlaidei vadošajās ražotājvalstīs un pieaugošajam importa pieprasījumam pēc saulespuķu eļļas, īpaši no Turcijas, kompensēja sojas un rapšu eļļas cenu kritums lielu piegādes perspektīvu no Dienvidamerikas un ilgstošas plašās pieejamības Eiropā dēļ. Savukārt pēc straujā krituma iepriekšējā mēnesī janvārī atkal nedaudz pieauga cukura cenas, ko galvenokārt noteica bažas par cukurniedru ražu Brazīlijā aprīlī zemā nokrišņu daudzuma ietekmē un lēnais jaunās sezonas sākums un nelabvēlīgas ražošanas izredzes divās vadošajās eksportētājvalstīs Taizemē un Indijā. Tomēr lielās piegādes no nesen pabeigtās ražas un mazāka atdeve no etanola pārdošanas Brazīlijā, kā arī Brazīlijas reāla pavājināšanās attiecībā pret ASV dolāru ierobežoja straujāku cukura cenu pieaugumu. Jāatzīmē, ka cukura cenas joprojām saglabājās par 15,9 % augstākas nekā iepriekšējā gada janvārī.

Liela ietekme janvārī bija cenu kāpumam ar mājokli saistītiem energoresursiem, kas kopā kopējo patēriņa cenu līmeni palielināja par 0,3 procentpunktiem. Lielākā ietekme bija cenu kāpumam elektroenerģijai par 5,6 % un dabasgāzei par 12,2 %. Cenu kāpumu elektroenerģijai noteica sadales sistēmas pakalpojuma tarifa pieaugums, noslēdzoties valsts atbalstam daļējai tā sadārdzinājuma kompensēšanai un stājoties spēkā jaunām tarifu vērtībām, kā arī jauniem noteikumiem par tarifa maksimālo atļauto pieaugumu mājāsaimniecībām. Arī cenu pieaugumu dabasgāzei noteica no 1. janvāra stājušies spēkā jaunie sadales sistēmas pakalpojuma tarifi. Savukārt neliels cenu kritums bija siltumenerģijai par 0,2 % un cietajam kurināmajam par 0,9 %.

Pakalpojumiem janvārī cenas pieauga vidēji par 0,3 %, kas kopējo cenu līmeni palielināja par 0,1 procentpunktu. Pakalpojumu sektorā lielākā palielinošā ietekme janvārī bija ar mājokli saistītiem pakalpojumiem – mājokļa apsaimniekošanai un atkritumu savākšanai, ko ietekmēja dabas resursu nodokļa palielināšana sadzīves atkritumiem. Liela ietekme bija arī cenu kāpumam ambulatorajiem pakalpojumiem zobārstniecības pakalpojumu sadārdzināšanās dēļ. Savukārt lielākā samazinošā ietekme bija cenu kritumam pārvadājumu pakalpojumiem, ko galvenokārt ietekmēja cenu samazinājums starptautiskiem lidojumiem.

Noslēdzoties akcijām, cenas pieauga arī personīgās higiēnas precēm un skaistumkopšanas līdzekļiem par 6 % un alkoholiskajiem dzērieniem par 1,1 %, kas kopā kopējo cenu līmeni palielināja par 0,2 procentpunktiem.

Pēc cenu krituma iepriekšējos divos mēnešos janvārī cenas nedaudz pieauga degvielai – par 0,6 %, kas būtiski kopējo patēriņa cenu līmeni neietekmēja. Cenas līdzīgi pieauga gan dīzeļdegvielai, gan benzīnam.

Arī pasaules naftas cenas pēc krituma iepriekšējā gada oktobrī-decembrī, šogad janvārī pieauga – mēneša laikā vidēji par 2,4 %, mēnesi noslēdzot ap 82 ASV dolāru par barelu līmenī. Naftas cenu kāpumu noteica bažas par piegāžu traucējumiem, saasinoties spriedzei Tuvajos Austrumos, un pieprasījuma perspektīvu uzlabošanās lielākajās naftas patērētājvalstīs – dati par ASV ekonomikas straujāku nekā gaidīts kāpumu iepriekšējā gada ceturtajā ceturksnī un virkne stimulēšanas pasākumu Ķīnā, kā arī procentu likmju samazināšanas izredzes lielākajās ekonomikās.

Lielākā samazinošā ietekme janvārī saistībā ar sezonālām izpārdošanām bija cenu kritumam apģērbiem un apaviem (samazinājums par 4,9%), kas kopējo patēriņa cenu līmeni attiecīgi samazināja par 0,3 procentpunktiem.

2024. gada janvārī, salīdzinot ar iepriekšējā gada janvāri, patēriņa cenas pieauga par 0,9 %. Gada vidējā inflācija bija 7,3 %.

Arī turpmāk galvenā ietekme uz cenu izmaiņām joprojām būs saistīta ar energoresursu un pārtikas cenu svārstībām pasaulē, kā arī to noteiks globālā attīstība. Vienlaikus inflāciju Latvijā ietekmēs dažādi piedāvājuma puses faktori saistībā ar nodokļu un tarifu palielināšanu, kā arī pieprasījuma puse, ko veicinās atalgojuma kāpums. Kopumā 2024. gadā vidējā gada inflācija sagaidāma 2 % robežās.